

— als ze tenminste niet ingeschakeld worden in het machtsapparaat van den Antichrist — radicaal worden weggevaagd. Dan zullen er alleen zijn de kleine, gedeceerde vervolgde gemeenten. Zij zullen dan den laatsten strijd moeten voeren met niets anders dan hun Heer en diens Woord. Laten we ons daarop voorbereiden!

En temidden van de verbijsterende verwarring en verwording van wereld en kerken roept God ons nadrukkelijk op, die ons zoo hevig bezweren kan, om steeds en overal de zonden tegen te staan en weg te doen! Dat is onze ééne, heel het leven omvattende en opelschende taak in kerk en wereld. Aan niets anders behoeven we te denken. Met niets anders behoeven we bezig te zijn. Zoo en dan zorgt onze Heiland voor alles. Zoo en dan zijn we zalig hier en voor eeuwig.

Na deze rede verkreeg Prof. Schilder het woord om zijn rede uit te spreken, waarvan hier een verslag volgt.

Houdt wat gij hebt

Elke reformatie, aldus Spreker, kent na enkele jaren haar moeilijkheden. Zoo was het toen David Saul verving; toen de ballingschap geëindigd werd, toen de kerk werd losgemaakt uit nationale banden, toen Luther, Calvijn, De Cock, Kuyper optraden. Zoo is het ook na de Vrijmaking.

Prof. Bouwman heeft de moeilijkheden van de eerste Afscheidsrekeningen eens getypeerd als de „crisis der jeugd”. Een titel, die als beedspraak sprekend was, en als zoodanig ook aanvaardbaar. Maar als men tegenwoordig tot ons zegt — het staat gedrukt — er is „verdeelheid” onder ons (daargelaten of die omschrijving juist is), of: we hebben nu óók na 1944, wat er na 1834 was: de crisis van onze jeugd, dan wordt van die jeugdcrisis zoo iets als een kerkhistorisch regulair, normale, vaste figuur gemaakt. We herinneren ons, dat dr Hepp zijn klacht over deformatie-dreiging inzette met de nog al evolutionistisch riekende constatering, dat na elke reformatie te e v a s t, b.v. na ongeveer 40 jaar, een deformatie intrad. Op dezelfde lijn ligt de stelling: het is een normaal verschijnsel, dat een „jonge kerk” haar „crisis van de jeugd” heeft, en die ziet ge n ú optreden. Maar, nu men van een losse beedspraak een soort van begripsmatige typeering van een vasten groei- of vergroeiingsregel maakt, nu komt de vraag: is dat terecht?

Spreker antwoordt: neen.

Want a) de beedspraak, indien z ó ó g e h a n t e e r d, is onjuist. Biotische wetten voor een individueel leven moet men niet overdragen op zedelijke gemeenschappen. Vooral niet op de kerk. Een jeugdcrisis, die heeft God als natuurlijke ordinantie gesteld in en voor fysiek-psychisch uit geboorte opkomend bestaan, bij menschen, dieren, planten, en zoo voort. Maar de kerk komt op, niet uit geboorte, doch uit wedergeboorte; ze wordt niet geregeerd door biotische ordeningen, maar in een uit Gods Woord, dat Hij in handen houdt, beheerscht vrijmachtig gouvernement. Als er in die kerk onzekerheden zijn, en een niet zien, hoe dit of dat nu gaan moet, dan hangt dat altijd samen met zonde en schuld, met een niet zuiver en volhardend leven naar het Woord. Een jeugdcrisis, biotisch, is normaal, zoover ze bloot natuurlijk zich voltrekt. Een zedelijke misvorming in de kerk is, zoover ze tot armoede leidt, nimmer los van schuldige armoede, en dus van de norm afwijkend, abnormaal.

En b) de term crisis is hier niet op zijn plaats. Een crisis is een ernstig ding: het gaat dan: er op of er onder. De erbij betrokken existentie is fundamenteel door in gevaar: men wordt er stervende dan wel levende uit te voorschijn gehaald. Maar onze onderlinge meningsverschillen van heden zijn juist daarom wel „moeilijkheden”, maar geen crisis. De crisis was er in 1944, en toen waren ALLEN erin betrokken, de hēle toenmalige kerkgemeenschap. Wie tōen „ja” sprak, als God „neen” beval, en omgekeerd, die besliste verkeerd voor zich, en voor de toekomst van de kinderen, en dit op essentiële punten, die „critiek” waren en beslissend voor het heele kerkelijke-ambtelijke bestaan. En wie tōen besliste naar het Woord, die kwam door de crisis heen, en de Medelidzaamheid, die hem er door gehaald had, zou nu óók verder zijn herstel leiden. De reconvallescentie. Vier jaar na 1944 hebben we geen crisis, maar beproeving van wat uit de crisis kwam, behouden zijnde.

Eindelijk: c) ook de term „jeugd” is hier onvoegzaam. We zijn geen jonge kerk, geen kersversch instituut. We zijn de oude kerk. De oude confessie, het oude kerkrecht, de oude condities voor toelating tot den kansel, zoals ze eeuwenlang in Nederland golden hebben. En dat we vóór dien ouderdom der kerk hebben gestreden, dát was toen de oorzaak, dat „de nieuwen” ons deswege hebben uitgeworpen; maar we hebben met den ouden kerkschat ons als reconvallescenten mogen zien als de kerk-dier-al-was.

Daarom moeten we niet spreken van: crisis

van onze jeugd. Maar van: beproeving van onzen ouderdom.

Onzen ouderdom, zeggen we; dat heeft uiteraard niets te maken met leeftijdsgrenzen. Een candidaat hier, een grijsaard als Grijdanus ginds. Met ouderdom bedoelen we: ieder, die erin betrokken werd, moest in een „rijpe” beslissing van „gerijpt” verstand den ouden schat der kerk bewaren, voorzooveel zijn aandeel daarin werd gevorderd.

Die ouderdom wordt nu beproefd. Verzocht, dat kunnen we óók zeggen, voorzoover de Booze daarin zijn hand heeft. Beproeft, zóó mogen we het zeggen, als we de dingen door God zien leiden.

Overkomt ons daarin iets vreemds?

Neen.

Want in de eerste plaats: een crisis, en zoo ook een reformatie, gaat gemakkelijk in z e k e r e n z i n. Een ander, de soms domme of onverschillige of onkundig gelaten meerderheid, bepaalt waarover het loopen zal, de betrokkene heeft alleen maar op die punten, welke de anderen tot hoofdzaken maken in een door hen tenslotte gefixeerde situatie, op een bepaald moment te zeggen: ja, of neen, en DAT te doen in getrouwheid aan zijn Zender. In zooverre gaat het met een reformatie net zoo gemakkelijk als met geboren worden en met sterven: de situatie, die m a a k t g e n i e t z e l f. Maar tusschen geboren worden en sterven ligt het moeilijke leven, vragend om vaste regelingen, om geschiedenis-maken, om continue planmatige ordeningen en ordening. Zoo kwam in '44 de crisis: a n d e r e n s t e l d e n e i s c h e n, v r a g e n, b i n d i n g e n; d á t w a s h u n z a a k: w i j m o e s t e n t o e n g e t r o u w z i j n. Nu zijn we uit de crisis uitgeleid, en hebben thans de normale regeling te treffen voor dit en dat en voor alles. Dat is altijd de moeilijkheid van wie (denk aan den eersten School-dag na de vrijmaking) zijn jeugd zich na de crisis zag vernieuwen. Vernieuwde jeugd, dat is óók een blotisch niet adequaat uit te werken begrip. Het is INZOO-VERRE dus een algemeen verschijnsel: moeilijkheden ná een crisis, ná een reformatie.

En voorts: de aard der moeilijkheden hangt samen met de bepaalde omstandigheden van v ó ó r d e c r i s i s. De Afscheiding, zoo is in 1934 betoogd door Spr., had geen eigen dogmatische betekenis. Was dat haar schande? Neen, haar eere was het, haar apologie-in-het-negatieve. Ze kwam niet met een dogmatiekje van De Cock, maar greep, in z e d e l i j k e t r o u w, terug naar de B e l i j d e n i s d e r K e r k, die immers op den kansel lag: de C a n o n e s v a n D o r d t. Dat ze dogmatisch geen vasten gang nog had, geen eigen koers, dat lag aan den tijd v ó ó r d e c r i s i s v a n 1834. Dogmatisch was de kerk zoo lang verkommerd vóór dit jaartal: hoe zou het dan wonder zijn, dat men na 1834 veelszins moest zoeken en tasten? Het critieke punt was: trouw aan de belijdenis, ja dan neen. Toen de crisis voorbij was, kwamen de moeilijkheden: dogmatisch.

En wij dan? In onze crisis van 1944 was het critieke punt: z e d e l i j k e t r o u w a a n d e k e r k o r d e; de confessionele binding was te onderscheiden van bovenschrijftuurlijke vondsten; enzoovoort. Dogmatiek hadden we niet breed genoeg, en dogmatisme te veel. Op dat terrein lag de eerste moeilijkheid niet. Maar er was al jaren lang geweest OF geen antwoord OF een verkeerd antwoord op vragen betreffende: samenwerking met andersdenkenden, oecumenisch meedoen of niet meedoen, onderscheiding van levenssterren, en onderlinge relatie tusschen die alle, enzoovoort. Is het wonder, dat, nu de zedelijke crisis doorstaan is, en we op nieuw moeten opbouwen, juist OP DIE PUNTEN de een zóó, de ander anders construeert?

Neen, dat is geen wonder. D á t i s o o k d e c r i s i s n i e t. Crisis zóó alleen daar ontstaan, waar wij in deze moeilijkheden elkaar niet meer zouden willen ontmoeten voor de aanspraakplaats van Góds heiligheid, die de uitspraakplaats van onze overhaasting wil regeren en bevelen.

Daarom: houdt wat ge hebt. God vraagt: w é é t g e h e t n o g, w a t d e p u n t e n v a n '44 w a r e n? Wat tōen aan de orde kwam, en sinds niet meer weg te werken is als punt, waarover het Woord beslissing geven moet? Wéét ge het nog, wat toen als Schrift des Heeren op den kerkwand geschreven is, of geschreven héét? En hoe ge daartegenover hebt MOETEN en MOGEN kiezen?

Houdt wat gij hebt, — dat woord staat er meer dan é é n m a a l in de Openbaring van Johannes, in de brieven van Christus; in dien aan Philadelphia, in dien aan Thyatire. We worden reeds door de herinnering daaraan ervoor gewaarschuwd, niet te suggereren: deze is een man van groep z ó ó in Thyatire b.v., en die is een man van groep z ú s aldaar. De toestanden in 'n plaatselijke kerk (Thyatire, Philadelphia) waren andere dan wat wij vandaag in onze samenleving ervaren als zwaarigheid: bij ons t h a n s g a a t h e t o v e r v r a g e n v a n k e r k v e r b a n d, v a n r e l a t i e m e t a n d e r e n i n o n d e r s c h e i d e n „levenskringen” enzoovoort. Alle vergelijking worde vergehouden.

En toch:..... in Thyatire, en andere gemeenten, wás er iets aan de orde óók omtrent de vraag, of men

met allerlei andersdenkenden in een niet kerkelijk levensverband kon samengaan (de gilden, vakorganisaties b.v., met politiek-religieuze inslag) en of, wie op dit punt een strengere opvatting voorstond niet gevaar liep, weer te binden, te binden, in een nieuwe hiërarchie. Zijn we daarvoor vrijgemaakt, om weer elkaar vast te leggen? zoo werd gevraagd.

Christus komt nu op Patmos intervenieeren. Niet partij kiezende, niet den één verdoemende, den ander antithetisch in bescherming nemende. Ook niet zich buiten de kwesties houdende. Maar alle partijen ondervangende en een fundament onder haar leggende, maar dan niet onder haar als partij, doch onder zijn kerk die reconvallesceeren moet: h o u d t w a t g e h e b t. Dat is een TEGENSTELLING met het (geduchte) nieuwe bindingen opleggende, waaraan Hij niet denkt: Hij brengt de vrijmaking niet om. Ik zal ze geen anderen last opleggen: we zijn niet aangewezen op een codex van allerlei bepalingen alsof die automatisch helpen zou. En hij komt óók niet een kwestie onttrekken aan de v e r a n t w o o r d e l i j k h e i d s s p a n n i n g. Hij zegt alleen maar: wat ge HEBT, houdt dat vast. Tot de slapen, en tot de sterken, tot degenen die wars van nieuwe bindingen zijn en ook tot degenen die er tuk op zijn, zegt hij: HOUDT wat ge hebt. Houden is blijkens het grieksche woord: houden met alle macht, met groote inspanning, met uiterste kracht, want het is geweldig zwaar. Hij geeft hun allen w e r k t e d o e n, — houden — en het moet beginnen bij het positieve en fundamentele, dat allen blijft vereenigen. Houdt wat ge HEBT, is immers zijn woord? Wat ge hebt, dat is niet zooveel als: uw tegenwoordige hebben en houden, uw feitelijke toestand, het is óók geen oproep tot conservatisme. HEBBEN beteekent in ZIJN mond: datgene, wat Ik als genadegift u schonk uit verwerping in toepassing, waar Ik voor heb betaald. Houdt u daaraan. Als in de crisis de trouw op d e e s s e n t i e e l e p u n t e n, die men u v o o r l e i, en waarop beslist moest worden, uit Mij was, houdt u dan daaraan vast, klem u daaraan vast; en als het HOUDEN daarvan geweldige inspanning is, en inspanning vraagt, wel, dan is het een verbod van improvisatie, en óók een verbod van kansen grijpen, en „eens gaan kijken”, of er ergens een kansje is dat men zich bekeert of een woord spreekt dat er op lijkt. Want bekeering van een i n d i v i d u, die behoort niet op papier, maar bekeering van een kerk, een kerk van anderen of ook die van onszelf (we gaven toch ook o n s z e l f o v e r a a n d e c r i t i e k?) die moet als bekeering van een KERK altijd op PAPIER wijl het een zaak van gemeenschap is, beslissend voor heden en toekomst, ook voor 't nageslacht. Geen improvisatie, dat is geen „HOUDEN” met krachtsinspanning, dat is maar los werk. Systematisch werken, rustig omschrijven, vasten gang in het behandelen van de critieke punten.

Een streep door den heelen boel, zooals sommigen willen? Maar wat blijft er dan over? Wat zijn DAN de normen waarmee men weer begint? De regelen, waaronder men zichzelf en zijn kinderen brengt? Is dat HOUDEN wat ge HEBT, als ge een streep haalt door wat eerst Gods Woord heet? Is het Gods Woord NIET geweest, zeg het dan, opdat wat dan WEL Gods Woord is, blijve spreken op de punten, die toch eenmaal aan de orde kwamen en blijven.

En: de synode, de deputaten omzeilen? Neen. Houdt wat ge HEBT. Ge hebt in '44 gekregen van Mij: niet een uitspelen van synode tegen particulier ambt (zooals in Thyatire de eene partij deed, bindende boven het in Hand. 15 bepaalde, en ook de andere, protesteerende tegen de „lasten” van apostelconventen, en beducht voor nieuwe lasten, en dan maar zich beroepende op het ambt der geloovigen in tegenstelling met dat der apostelen) doch in 1944 is gestreden voor ALLE ambten en voor ALLE bevoegdheden, MITS elk op eigen plaats. Ge zijt niet vrijgemaakt voor nieuwe bindingen? Neen, zeker niet. Maar ook niet voor nieuwe ontbindingen, voor nieuwe wanorde, die de taak der synode uitschakelt, en dan maar op een geïmproviseerden grond constateert, dat men nu maar eens die synodale operaties zal omzeilen of doorbreken, om het ambt der geloovigen te activeeren. Activeeren is best, mits alle dingen e e r l i j k e n m e t o r d e g e s c h i e d e n.

Houdt wat ge hebt: opdat waarheid en recht elkaar weer kussen.

Tot zoover het verslag van deze rede.

Terstond na het uitspreken van deze rede werd de samenkomst gesloten, om gelegenheid te geven aan de massa, die reeds langen tijd voor de deuren stond te wachten. De Kerk stroomde opnieuw vol, tot op de trappen van den preekstoel toe, terwijl velen zich met een staanplaats tevreden moesten stellen.

Deze samenkomst begon precies om tien uur, waar dezelfde sprekers opnieuw met dezelfde rede optraden.

Hieronder laten wij nog een verslag volgen van de redevoeringen welke door de overige sprekers in de verschillende gebouwen werden uitgesproken.

De W.

De z.
Hoog

Broeder

Omdat
werk in
is, hetzij
we allen
geschree
rekenscha
N.L. of
Niet m
Heeren o
Natuur
zin heeft
is immers
blijdschap
het bizon
Heere ges
Deze dag
rijke, hee
Gewis,
God met
met Zijne
— Hij ka
Als gij
het kort
is goed.

Maar, s
schap van
al wil ik
toch ligt
uw lied,
der vrom
zalen op
gen word
ten van
weg des
Daaron
getal van
van hun
len geven

Daar n
alles ziet
ze rijzen
ons toere
gen en g
dat te de
dien man
met zijn
blijdschap
eigen han
des Heer
wat heeft
kregen he
om het w
kig te h
denis van
zong: doe
volgde: d
en Hij be
die vanda

Maar c
Heere me
de Heere
toch niet
God. Mic
verkracht
den Heer
's Heeren
kwamen
loos is w
Dat all
Gods wet
— En
gebouwd
trouwbre
des Heer
ters ges
van God,
Naam de
gezegd h
u om der
ven aan
straks al
Heeren w
Heeren v
arbeid v

En nu
Maar v
Verboden
wetboek.
En uw
Die ker
kerk zijt
vergader
groepjes
en afgez
wetboek
geeft, da
kleine gr
God. Ma
want wij